

Педагогічні умови розвитку літературознавчої компетентності майбутніх учителів-словесників

У час розвитку соціокультурного суспільства підвищилися вимоги до професійної підготовки і, зокрема, до філологічної культури вчителів української мови і літератури. Для ефективного виконання навчально-виховних завдань шкільної літературної освіти й формування читацької культури учнів словесникам потрібен цілісний комплекс властивостей, що забезпечували б ефективне, раціональне і творче використання літературознавчих знань і філологічних умінь у процесі вирішення професійних проблем. З огляду на зазначене актуалізується увага на формування високого рівня літературознавчої компетентності.

Досягнення високих показників ефективності розвитку літературознавчої компетентності студентів потребує створення таких педагогічних умов, які б забезпечували найсприятливіше освітнє середовище. Науковий інтерес становлять такі педагогічні умови, в яких літературознавча компетентність може існувати й ефективно розвиватися. Оскільки професійна підготовка майбутнього вчителя української мови і літератури – складний і багатокомпонентний процес, в ньому доцільно виокремити об'єктивні і суб'єктивні чинники, що обумовлюють своєю сукупною дією складність процесу формування особистості майбутнього фахівця. Вченими доведено, що відповідність суб'єктивних факторів, які відбивають внутрішні потреби особистості об'єктивним умовам, у яких вона розвивається, допомагають вирішенню визначених завдань.

З огляду на зазначене, слушною вважаємо позицію дослідників, згідно з якою умови трактуються як фактори зовнішнього впливу, а також як чинники розвитку структури внутрішніх особистісних перетворень. При цьому педагогічними умовами, які є факторами зовнішнього впливу на процес професійного становлення майбутніх учителів, називають наступні: стан психолого-педагогічних досліджень зазначеної проблеми і результати впровадження наукових розробок; умови, викладені у нормативних документах; науково-методичне забезпечення навчання і виховання (навчальні плани і програми, методики і технології професійної підготовки).

Ураховуючи концептуальні положення праць науковців, вважаємо, що для ефективного розвитку літературознавчої компетентності слід визначити і створити такі педагогічні умови, які забезпечили б високий ступінь збігу суб'єктивних факторів, що відтворюють внутрішні потреби особистості, об'єктивним умовам, у яких вона розвивається. Педагогічні умови, що забезпечують повноцінний розвиток особистості становлять складну цілісно підпорядковану систему.

Науковий інтерес у площині нашого дослідження представляють лише ті педагогічні умови, що створюються у межах системи літературознавчої підготовки студентів. Парадигма літературознавчої підготовки студентів педагогічних університетів передбачає реалізацію моделі особистісно зорієнтованого навчання і визначається у дослідженні як система змістово-теоретичного та організаційно-методичного забезпечення розвитку літературознавчої компетентності.

Педагогічні умови у межах дослідження визначаються як обставини, що сприяють виявленню педагогічних закономірностей, підвищенню ефективності формування літературознавчих знань, гуманістичних ціннісних орієнтацій і філологічних умінь. З огляду на зазначене, виявляється можливість скеровувати процес розвитку літературознавчої компетентності майбутніх учителів-словесників на основі реалізації стимулюючих і нейтралізації негативних педагогічних умов і факторів шляхом вибору оптимальних педагогічних засобів.

На нашу думку, розвиток високого рівня літературознавчої компетентності потребує створення такого освітнього середовища, в якому майбутній фахівець матиме змогу самостійно обирати спосіб роботи з науковим, навчальним і художнім матеріалом, розробляти і планувати власне дослідження, визначати його складові компоненти й ключові аспекти, передбачати можливі результати, інтрепретувати факти, інформацію, спостереження, піддавати сумніву існуючі положення, погляди та ідеї, включатися у пошук альтернативних інтерпретацій, вміти їх обґрунтовувати, розвивати творчу уяву, створювати нові образи, контролювати ступінь відповідності досягнутих результатів і мети, що була поставлена. Такими умовами вважаємо наступні:

1. Впровадження у практику підготовки майбутніх словесників цілісного комплексу (системи) літературознавчої підготовки, методологічно заснованого на принципах провідних напрямів і концепцій гуманізації і гуманітаризації, культурологічного, аксіологічного, герменевтичного, праксеологічного, синергетичного, діяльнісного, інтеграційного, інтерактивного, компетентнісного, акмеологічного підходів, діалоговій концепції культури, технологічно закріпленого поєднанням зовнішнього і внутрішнього аспектів осо-

бистісно орієнтованого навчання, для функціонування якого необхідним і достатнім є виконання вимог цілісності, відкритості, гнучкості, що забезпечує включення її у загальний процес неперервної педагогічної освіти.

2. Діагностика розвитку літературознавчої компетентності студентів до відповідної професійно-педагогічної діяльності на послідовних етапах її розвитку, гармонійне і гуманне поєднання суб'єктивних і об'єктивних цілей освіти майбутнього вчителя через особистісно орієнтовану технологію літературознавчої підготовки.

3. Формування мотиваційно-ціннісної спрямованості на неперервне професійно-педагогічне самовдосконалення, що забезпечується вільним усвідомленим вибором філологічної спеціальності на допрофесійному етапі, а також цілісною системою професійної підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі.

4. Літературознавча спрямованість змісту і дидактичних засобів підготовки майбутнього вчителя, реалізація літературознавчого потенціалу дисциплін психолого-педагогічної, спеціально-предметної підготовки на основі міжпредметної інтеграції.

5. Гуманітарна проблематизація навчального матеріалу, яка забезпечується цілісною системою освітніх завдань літературознавчого змісту, що якісно впливає на формування готовності майбутнього вчителя-словесника до професійно-педагогічної діяльності.

6. Рефлексивна позиція викладачів і студентів у цілісному процесі літературознавчої підготовки, що реалізується шляхом запровадження у навчально-виховний процес новітніх методик і педагогічних технологій рефлексивної дії, спрямованих на професійне становлення вчителів української мови і літератури та розвиток їх професійної культури, діалогічна форма здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії в її процесі, діалогічне прилучення до гуманістичних вартостей педагогічної професії.

7. Формування свідомої активності студентів через педагогічне стимулювання особистісного літературознавчого розвитку, їхньої самопідготовки, прагнення досягти найвищого рівня готовності до професійно-педагогічної діяльності, що забезпечується виробленням у студентів розуміння про сутність і значущість власної творчої індивідуальності як важливого критерію їхньої професійно-педагогічної майстерності.

8. Педагогічно доцільне управління діалогічними, полісуб'єктивними стосунками, рефлексивною позицією студентів у процесі літературознавчої підготовки для формування фундаментальних знань, вироблення чіткої ідентифікації себе як носія певних соціальних, національних і культурних ознак, виховання повноцінної духовної особистості.

Проектування і забезпечення педагогічних умов розвитку літературознавчої компетентності майбутнього вчителя української мови і літератури здійснюється у межах цілісної педагогічної системи і відбиває сутність технології літературознавчої підготовки. При забезпеченні відповідних умов оптимізуватиметься розвиток літературознавчої компетентності майбутніх учителів-словесників і реалізуватиметься на практиці через гуманістичну технологію особистісно зорієнтованого навчання.